

KRONIEK

BEELDENDE KUNSTEN

EENIGE AANTEKENINGEN OVER TENTOONSTELLINGEN

Else Berg - Circusmeisje

De veel geprezen en ook misprezen tentoonstelling van onze hedendaagsche kunst in het Rijksmuseum heeft merkwaardigerwijs meer de aandacht gevestigd op de inrichting en de sorteermethode, dan op de schilderkunst van heden. Er zijn, indien men het geschrevene nagaat, meer woorden besteed aan de kunst van tentoonstellen dan aan de tentoongestelde kunst. Dat moge aangenaam zijn voor de inrichters, toch is het voor de zaak der schilderkunst en de kunstenaars noodig er aan te herinneren, dat daarmee de verhouding der

dingen is omgekeerd en de aandacht voor de hoofdzaak een weinigje is verschoven. Dit is overigens niet alleen bij kunsttentoonstellingen het geval, maar over het geheele veld der publiciteitstechniek treft men de neiging aan meer middelen beschikbaar te stellen en aandacht te geven aan de wijze van opdienen, aan het serveeren der dingen dan aan het gehalte. Dropjes, chocolade, maaltijden van ondefinieerbaar gehalte worden op een allerliefste, listige wijze den mensch voorgezet. Alle bewondering wordt gevraagd voor deze serveertechniek, alle aandacht afgeleid van de hoedanigheid. Er dient evenwicht te zijn tusschen den stijl waarin ons iets gebracht wordt en den inhoud. Doch slechte waar rijdt tegenwoordig over de wegen in fraai gelakte wagens met lakeien. Het heeft er veel van of wij door deze overdreven zorg voor de kunst van „opmaken” onszelf en anderen voor den gek houden. Wij trachten een zielige leegte weg te spelen. En inderdaad gelukt het vaak aan het vernuft der afleidingstechniek ons blij te maken met een armoedje. Zoo iets als de maquillage der vrouwen, die er in slagen met opzichtige sierlijkheid het feest te verbeelden, waarin zij reeds lang niet meer leven.

De maquillage van het tentoonstellingsleven is tegenwoordig van weinig andere orde.

Een gunstige uitzondering was de voorbeeldige tentoonstelling van den Hollandschen kunstenaarskring in het Stedelijk Museum te Amsterdam. Ongenoemde inrichters hadden

KRONIEK

kans gezien een rustig geheel te maken van groote groepen van schilderijen en beeldhouwwerken, die niet altijd bij elkaar pasten en van gehalte ongelijk waren. Enkele vroege doeken van Sluyters herinnerden daarbij aan de sfeer van vroegere tentoonstellingen. Men had in eens weer voor oogen de bonte en gedurfde wirwar uit de experimenteele jaren. Wel is het palet der schilders veranderd, wel is er, bij vroeger vergeleken, minder spanning, minder onrust. Een zekere fijne mateheid is niet te ontkennen. Ingrijpende experimenten ontbreken tegenwoordig. Er zijn speelsche accenten, schilders die naar Franschen trant, iets liefs en iets feestelijks trach-

ten te maken (b.v. Hordijk, Klein). Doch het merkwaardige is, dat men ondanks deze lichtheid van palet en losheid van toets, ondanks het oogenschijnlijk plezier van deze vrijheid, toch niet daarin kan gelooven. Het is onwettelijk, het is een houding, het lijkt, ondanks de vlaggetjes en de draaimolens, zonder glimlach. Een verloren spel, dat toch ten einde gespeeld moet worden. En het wordt inderdaad schilderkunstig ten einde gespeeld, met denzelfden ernst waarmee men danst. Gelukkiger worden wij er niet van, maar er is iets aandoenlijks in deze verlate feesten.

Daar was b.v. *Kimpe* met zijn werk. Eens verdiepte hij zich waarlijk in het wezen van het Walchersche boerenfolk. Hij had er een eigen romantischen kijk op. Hij nam de menschen waar, hij kende het wonderbaarlijke eiland door en door en zoo ontstonden soms schilderijen van de boeren en boerinnen, waarin hij het schilderachtige, den kijk van den toerist, den man van één dag of één uur, stellig overwonnen had. Wat hij nu maakt draagt evenwel bij tot de sfeer van het verlate feest. Hij gaat hier niet in op het wezen, de waarneming ontbreekt en de oude romantiek in een modern gewaad kwam geheel boven. Hij beschikt over een talent de motieven interessant te maken (*la banadora de Dejá, la châtelaine au*

Else Berg - Bloemstilleven

bord de l'eau). Hij takelt de boeren en de visschers toe alsof ze zoo uit een maskerade zijn weggelopen en geeft ze achtergronden van Veere, waarin terwille van het tooneel alles mishandeld is. Men vraagt zich af of deze kunst in wezen veel verschilt van de zeer misprezen anecdotische en historische der 19de eeuw vóór de impressionisten. Feitelijk is het interessante geval weer geheel teruggekomen, modern-pikant, minder burgerlijk, erotisch vrijer. Is men over het „geval” heen, heeft men het plaatje er af gekeken, dan rest toch weinig meer dan een tamelijk onbelangrijke schilderkunst. Wat Kimpe aangaat, hij heeft naar mijn overtuiging een belangrijker tijd gehad dan dezen.

Else Berg, die hier een belangrijke groep van bloemstukken en portretten had, heeft gestaag gewonnen. Onverzwakt is de levende kleurintuïtie, het ruime zien van de dingen. Waarin zij won, dat is in de schikking van het geheel en in de verantwoording van onderdeelen. Ondanks haar langdurig verblijf in ons land, blijft haar visie onhollandsch. Wat in dit geval beteekent: trouw aan iets eigens. Bij anderen is dat onhollandsche, de verfranschte allure b.v., dikwijls iets oneigens en het verzwakken van het eigen karakter. Het zich niet geheel kunnen assimileeren blijft dikwijls voelbaar en zichtbaar. Else Berg

Else Berg · Meisje met rood haar

heeft dat eigene hier weten te bewaren. Haar stilleven is nooit het intieme geworden, het innige, dat ook het moderne Hollandsche nog kenmerkt en siert. Zij heeft echter een eigen gloed en warmte in de kleur en een onfeilbare intuïtie in de keuze, haar voordracht is overtuigd, breed en ruim. Het werk is rustiger geworden, doch niet minder levend als schilderkunst. De drang naar levensexpressie is primair gebleven, al ontbreken de expressionistische fellere accenten van weleer. Bij zooveel modieuze capriolen was het verheugend te zien hoe het eigene zich heeft weten te handhaven en zich onderscheidt.

De deugd dezer tentoonstelling was, dat iedere schilder een groote groep kon vormen, zoodat men inderdaad tot indrukken kon komen, waar deze enkele aanteekeningen van getuigen.

A. M. Hammacher

NOG EEN BLIK OP HET WEERGLAS

Het zou mij genoeg doen, als ik, die sinds meer dan veertien jaren het interne leven der Rijksakademie uit ervaring ken, den heer Hammacher mocht kunnen geruststellen, na zijn sombere overpeinzingen bij het cultureele Weerglas der vorige maand. Daartoe is het noodig, dat ik enkele feiten mededeel, terwijl ik verder ieder belangstellende, en dus ook hem, naar de Jaarverslagen der Akademie verwijs.

Vooreerst dit: Roland Holst heeft geen „afdeeling der monumentale kunsten” gesticht. Het betrof hier een afdeeling voor de *monumentale schilderkunst*. Immers de beeldhouwkunst in verband met de bouwkunst, de beeldhouwkunst ook in haar verschillende technieken, stond reeds lang tevoren, en staat nog steeds, nevens de vrije beeldhouwkunst onder de beproefde leiding van Prof. Bronner.

Vervolgens de traditie van het directoraat. De heer Hammacher vreest, dat met de benoeming van Prof. Van den Berg „de periode Allebé-Der Kinderen-Roland Holst naar den geest in de algemeene leiding is afgesloten.”

Deze vrees deel ik niet. Wel heeft Van den Berg nimmer, evenmin trouwens als Allebé, over het kunstonderwijs getheoretiseerd en programma's opgesteld. Het komt er evenwel bij dit onderwijs vooral op aan, hoe de mensch

is en hoe zijn daden als kunstenaar en als leermeester zijn. En nu ben ik ervan overtuigd, dat niemand meer dan juist Der Kinderen zich zou verheugen over de wijze, waarop men hier thans werkt en in de toekomst zal blijven werken. Het „ambachtelijke” wordt in beeldhouw- en schilderafdeelingen als de gezonde grondslag van het kunstenaarschap geëerd. Vóór het optreden van Campendonk als hoogleeraar in de afdeeling monumentale schilderkunst werd hier het glasbranden niet uitgevoerd; het fresco-schilderen was er alleen bij name bekend, terwijl het nu geregeld wordt gedaan. Heeft men niet meer aan daden dan aan theorieën?

Zoo wordt ook in de afdeeling vrije schilderkunst, onder leiding van den nieuwen directeur, gewerkt als op de oude werkplaatsen. Niemand kan talenten en genieën maken, maar wel kan men begaafde jonge artiesten leiden en hun de materiele voorwaarden doen kennen, waarop hun geestelijke schepping berusten moet. De samenwerking tusschen de verschillende afdeelingen is bovendien zóó, als men kan verwachten van kunstenaars, wien het alleen om de goede zaak te doen is en niet om de belangrijkheid van hun eigen theorieën. Dit is het ware voortzetten en ontwikkelen van een edele traditie, waar niet de persoonlijkheden alleen, maar de geest van het geheel niveau en richting bepalen.

P. H. van Moerkerken

Bovenstaande mededeelingen en zienswijze kunnen van belang zijn voor lezers, die in het hoogste kunstonderwijs belangstellen. Daarom plaatst de redactie, die hiermede echter in het algemeen het beginsel van anti-critiek

te weigeren niet prijs geeft, deze beschouwing gaarne.

Enkele aantekeningen kunnen daarbij niet achterwege blijven.

Uit de opmerking, dat Roland Holst een afdeling voor de monumentale schilderkunst heeft gesticht zou men kunnen afleiden, dat daar formeel alleen de schilderkunst werd beoefend. De meervoudsvorm werd gebruikt uit hoofde van de wetenschap, dat bij de oprichting ook andere technieken, dan die gemeenlijk onder schilderkunst worden begrepen, werden beoefend; ontwerpen en zelf uitvoeren van mozaïeken, gebrandschilderde ramen ontwerpen, inlegtechnieken e.d. en dat buiten de academie door leerlingen onder leiding opdrachten werden uitgevoerd in verscheiden technieken. — De vraag „heeft men niet meer aan daden dan aan theorieën” brengt het behandelde onderwerp tot mijn spijt op een meer persoonlijk terrein, waar de algemeene strekking van het Weerglas zich kennelijk van heeft onthouden.

Van daden gesproken: het oeuvre van een leider mag toch zeker, ook als vormend en aanvurend element voor de jongeren, in hooge mate van beteekenis worden geacht. En dan is het naar mijn inzicht geen vraag meer, bij de herinnering aan de eerste en tweede wand-schildering van Antoon der Kinderen in het Bossche Raadhuis en aan de ramen van Roland Holst, hoe men daar tegenover het oeuvre van den nieuwen directeur in de vorm-

gevende krachten van den tijd moet zien. Daarbij dient er aan te worden herinnerd, dat zoowel bij Der Kinderen als Roland Holst het geschreven woord en de leiding van het onderwijs denzelfden achtergrond hadden en door dezelfde overtuigingen werden gedragen waaruit de *daad* van het werk was geboren.

Het scheppende werk en de aard daarvan heeft in alle tijden het niveau, de gezindheid en het beginsel bepaald van iemands werkzaamheid in den ruimsten zin van het woord. In het algemeen zijn wij ten opzichte der dadenrijke generaties achter ons — tijdelijk naar wij hopen — iets gezakt. Er is wat meer specialisatie, wat meer verzamelkunde en popularisatie gekomen. Bloemlezingen van kunststijlen, bloemlezingen van proza en dichtkunst, doen overal opgeld. Er worden veel meer boedelbeschrijvingen van het verleden geleverd — ook op technisch-schilderkundig gebied — dan eenige jaren geleden, hetgeen met de vormgevende krachten van een tijd niets, doch met de technische analyse en verfijning alles heeft te maken. Dat zulks geen kenmerk van belangrijke creatieve kracht noch van een bezielende overtuiging is, dat was het waarover — ook ten aanzien der academie — het Weerglas zich heeft uitgesproken. Waarmede het goede in het tegenwoordige niet miskend doch naar zijn aard niet overschat is.

A. M. Hammacher